

Játékos feladatlap húsvéti ünnepkörhöz kapcsolódóan

A feladatlap összeállítója Baksa Brigitta, a Hagyományok Háza Forgószél és Garabonciás országos hon- és népismereti vetélkedő feladatlapjainak kidolgozója

Ajánlott életkor: 4.-8. osztályosok

Javasolt munkaforma: egyénileg, párban, kiscsoportban, illetve kivetítve közösen

Most a tavaszi időszak gazdag hagyományvilágát ismerheted meg a feladatlap segítségével. Bepillantasz a nagyböjti időszak, és a húsvéti ünnepkör szokásaiba.

1. Böjti játékok

Az ifjúság körében a szórakozási, mulatozási tilalmak ellenére jellemzőes szokások, játékok alakultak ki. Az elsősorban a böjti vasárnapokon a fiatalok összegyűltek, és énekszóra táncoltak, játszottak.

A lányok kapus játékkal vonultak végig a falun.

A feltartott kezek alatt a sor énekelve bűjt át.

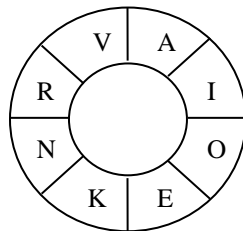
Böjti játék, Hollókő 1937.

A fenti leírás megvastagított betűiből összeolvasott kifejezést írd el kétszer az alábbi idézet vonalaira. Így megtudod, mit énekeltek a kapus játék során.

„_____, _____ fényes vár, borsos kapitánya, megyek bátor jó vitéz, megyek hídon által”.

2. Nagyböjti szokás volt a *sajbózás* is. A legények fakarikákat készítettek, melyeket hosszú botra tűztek. Megtűzesítették őket és a fejük felett lóbálva deszkához csapták és elrepítették, miközben kiáltották, hogy kinek a számára küldik. A legények gyakran az általuk kiszemelt, kedvelt leány nevét kiabálták a *sajba* néven emlegetett tüzes karika eldobásánál.

Az alábbi *sajbát* kinek küldhették? Fejtsd meg a karikában rejtőző lánynevet, és írd a vonalra!

3. A húsvéti ünnepkör a húsvétvasárnapot megelőző virágvasárnapkal kezdődik. Ezt követi a nagyhét, húsvétvasárnap, húsvéthétfő és végül fehérvasárnapkal zárul a kéthetes időszak.

Virágvasárnap

Pest megyében és Magyarország északi megyéiben virágvasárnaphoz két jellegzetes leányszokás, a kiszehajtás és a villőzés kapcsolódott. Volt, ahol a két szokás összekapcsolódott. A kiszével kivitték a telet, a villóval behozták a tavaszt.

Fejtsd meg az összekapcsolódott szokások közös énekének szövegét az itt látható ábra segítségével!

KI
 CE,
 KICE,
 VILLÓ,
 M
 A
 J
 D
 KIVISSZÜK
KICE-VICÉT
 VILLÓ,
 MAJD BEHOZZUK
 A
 Z Á
 Ö G
 L A
 D T,
 VILLÓ.

4. Nagyhét

A nagyböjt virágvasárnaptól húsvétig terjedő időszaka, a nagyhét, is rendkívül gazdag hagyományokban. Ez a tavaszi a természet megújulásának időszaka, amelyben az emberek a környezetük megújulására, megtisztítására is gondot fordítottak. A nagyhét első napjaiban az asszonyok meszeltek, tapasztottak, mostak, takarítottak. A parasztporták rendbetétele mellett a falu közmunkái is erre a hétre estek. Megjavították a határbeli utakat, kitisztították a kutakat, forrásokat, újraásták az árkokat. A külső megtisztulás mellett a lélek megtisztulását is fontosnak tartották. A katolikusok húsvét táján végezték el kötelező évi gyónásukat, áldozásukat.

Gyűjtsd ki a szövegből, hogy milyen munkákat végeztek el nagyhéten!

a házaknál

a faluban

5. Húsvétvasárnap

A következő három anagramma megfejtése után írd be a kapott szokásneveket a róluk szóló leírás vonalára!

ESTE ELÉLT SZÉN

AKÁR SÉRÜLHET

ÉKES JUSS ÉREZ

Nagyszombatról húsvétvasárnapra virradó éjszaka a falu apraja-nagyja énekelve, imádkozva végigjárta a falubeli és a határban lévő kereszteteket. A _____ a legtávolabbi keresztnél ért véget. Itt előzőleg valaki elrejtette a Feltámadt Krisztus szobrát, amit együtt vittek vissza a templomba.

Húsvétvasárnap katolikus és protestáns falvakban egyaránt szokásban volt a húsvéti _____, amelyen elsősorban férfiak vettek részt. A vetések között zászlókkal, énekszóval körmenetet tartottak, hogy a vetés bővebb termését elősegítsék, a kártevőktől, természeti csapásoktól megóvják, és a feltámadt Krisztus hatalmával a gonosz szellemeket elrettentsék.

A húsvéti _____-re egy kosárban vitték a tojást, sonkát, kalácsot, tormát, sót, szöttes vagy hímzett terítővel letakarva. Az ételek alá gyakran a vetőabroszt tették, és délben ezt terítették fel az asztalra. A megszentelt étellel a mise után nagyon siettek, mert úgy tartották, hogy aki először ér haza, annak a családja először fog végezni az aratással is.

6. A fenti leírások közül válaszd ki az egyiket, és készíts róla rajzot egy A/4-es lapra!

7. Húsvéthétfő

Húsvét másnapja már világi szokásairól nevezetes, elsősorban a fiatalság ünnepe. A nap mindenütt ismert szokása a locsolkodás volt, amelynek alapját a víz tisztító, termékenységvárzó erejébe vetett hit adta.

Fejtsd meg a tojásba rejtett locsolóverset!

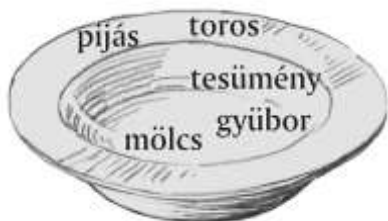

8. Írj le a településeken ismert, kedvelt locsolóversek közül egyet, amelyet még nagyszüleid korában mondtak a fiúk locsolkodáskor!

9. Fehérvasárnap

A húsvéti ünnepkör zárónapja volt fehérvasárnap. A Dunántúlon és a moldvai magyaroknál ezen a napon tartották a barátságkötés szertartásos szokását, a *komálást*, *mátkálást*. A nagyobb lányok a komatálra tették ajándékaikat, és egy kisebb lánnyal elküldték, vagy maguk vitték el választott barátnőjüknek, aki viszonzta azt, és ettől kezdve gyakran magázódtak. Barátságuk egész életre szólt. Később, amikor férjhez mentek, születendő gyermekük keresztanyjának is lánykorukban választott komájukat, mátkájukat hívták.

Mi került a komatálra? Írd az ajándékok nevét a vonalakra!

10. Keresd meg a lenti mondatokban elrejtett gyümölcsneveket. Írd mindegyiket a vonalakra, és karikázd be azt, amit fehérvasárnap a komatálra is tehettek!

Jancsi beternelte a karámba racka juhait.

János gazda borral marasztalta vendégeit.

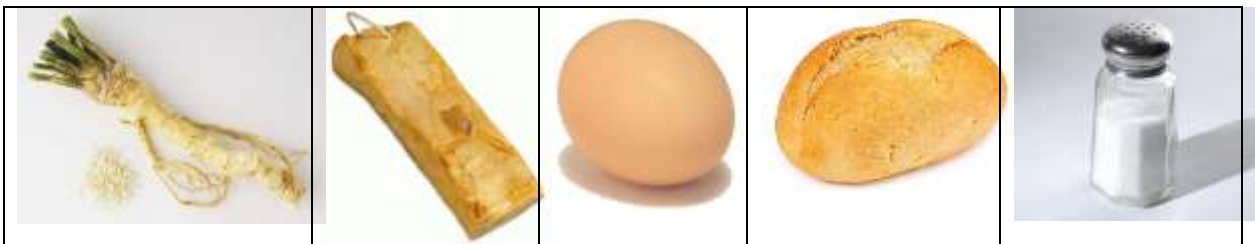
Két kis ökör tekergett a mezőn.

A gazda kiválasztotta a neki tetsző lőcsöt a szekérére.

11. Ételszentelés

Húsvétvasárnap az ételszentelés a templomi szertartás része volt.

Húzz egy vonalat azoktól az ételképektől a kosárba, amelyeket húsvétkor megszenteltek!

12. A húsvét ünnepéhez kapcsolódó képeket és feliratokat látsz. Vágd ki, és ragaszd fel a rajzlap két felére a húsvéti ünnep két napjának nevét, majd ragaszd a napok neve alá a szokásokat ábrázoló képeket! Nevezd meg (mind a hatot), hogy milyen szokást ábrázol!

HÚSVÉTVASÁRNAP
HÚSVÉTHÉTFŐ

13. Hogyan nevezzük a nagyböjti idő kezdőnapját? _____

14. Ebben az esztendőben milyen naptári napra esett ez a jeles nap?

15. Húzd ki az alábbi betűsorból a nagyböjti időszak játékaiknak elnevezését! Írd is le őket a vonalakra! A fennmaradó betűkből összeolvashatod a böjti hetekre vonatkozó tilalmat. Írd a megfejtés vonalára!

Nagyböjti játék

Megfejtés: _____

16. A Néprajzi lexikon segítségével derítsd ki, hogy a fenti játékok közül melyikhez használtak

tüzes fakarikát: _____

díszesen faragott botot: _____

17. A nagyböjti időszak melyik jeles napjához kapcsolódik iskolába toborzó, adománygyűjtő szokás?

Jeles nap: _____

Naptári időpontja: _____

A nap jellegzetes énekének első versszakát olvashatod ki az alábbi rejtvényből, ahol minden szónak az első és utolsó betűje maradt csak a helyén:

Seznt Greegly datkonrok,

heírs tínótkannak nvee nájpan,

Rgéi sázkos senzrit

mnüjenk Itesn sizrent ilásboka.

18.

A húsvéti ünnepkör a húsvétvasárnapot megelőző virágvasárnappal kezdődik. Ezt követi a nagyhét.

Virágvasárnap Jézus Jeruzsálembé való bevonulásának emlékünnep. Az ezen a napon általánossá vált pálmaszentelést Magyarországon a barkaszentelés helyettesítette.

A szentelt barkához az ország különböző vidékein számtalan hiedelem kapcsolódott.

Bujáki lányok szentelt barkával

Egészítsd ki az alábbi mondatokat a megadott szavakkal:

hideglelés, mennydörgés, légy, tűzvész

A barkát nem szabad bevinni a szobába, mert akkor sok lesz a _____.

Az istállóban a gerenda fölé tették, s _____ idején bedobták a tűzbe, és elégették.

Az eresz alá dugták, hogy megvédje a házat a _____-től.

Egy-egy barkaszemet lenyeltek a _____ ellen.

19. Pest megyében és Magyarország északi megyéiben virágvasárnaphoz két jellegzetes leányszokás is kapcsolódott, a kiszehajtás és a villőzés.

Mit tudsz a kiszehajtásról?

Kisze-hordás (Szandaváralja)

Miből készült?

Milyen ruhába öltöztették?

Mit jelképezett?

20. Rajzold le egy A/4-es lapra, hogyan képzeld el a kisze-hajtás szokását!

21. A villőzéshez különböző nagyságú ágakat szalagoztak fel, és kifűjt tojásokkal díszítették. 8-10 lány vitt egy villóágot, ami a tavasz közeledtét hirdette. Házról házra jártak és énekeltek.

Mit jelent a villó? Olvasd össze a megvastagított betűkből! _____

22. A nagyböjt virágvasárnaptól húsvétig terjedő időszaka a nagyhét, ami szintén rendkívül gazdag hagyományokban.

A három szent nap keretét színezd be feketére, pirosra vagy zöldre, és magyarázd is meg, hogy melyiket miért választottad! Segítenek a következő kulcsszavak, amiket a magyarázatban is használhatsz: gyász, tűz, zöld ételek

Nagycsütörtök: _____

Nagypéntek: _____

Nagyszombat: _____

23. Nagypéntek volt a leggyakoribb napja a húsvéti tojások megfestésének. Festőnövények főzetéből, forrázatából állították elő a kedvelt színek festőlevét.

Írd az alábbi színek mellé, hogy a lent látható festőnövények közül melyik volt alkalmas az előállítására!

piros: _____

zöld: _____

sárgásbarna: _____

sötétsárga: _____

vöröshagyma

berzseny

bábic

zöld búza

24. Tavasszal sokféle gyógynövényt gyűjtöttek és használtak elődeink. Írd a képek alá növények nevét, és válaszd ki a felsorolt lehetőségek közül, hogy mire használhatók!

apróbojtorján, fekete nadálytő, kamilla, vérhulló fecskefű, ezerjófű, martilapu, kövirózsa, lándzsás útifű, galagonya

fülfájás ellen, köhögéscsillapító, szemgyulladásra, májtisztító, törött csontra, horzsolásra, szemölcs elmulasztása, étvágyfokozó, szíverősítő

25. A bárány a húsvéti ünnepkör fontos szimbóluma. Megtudhatod, mit jelképez, ha összeolvasod az alábbi rajzon lévő betűket.

Megfejtés: _____

26. Olvasd el az alábbi szöveget, és a vastagon szedett szavakat illeszd be a betűrácsba! A kétjegyű betűk egy négyzetbe kerüljenek! A szürke négyzetek betűit összeolvasva megkapod húsvétvasárnap egyik szokásának nevét, amelynek célja a tavaszi vetések megvédése a gonosz, a fagy, a jégverés ellen.

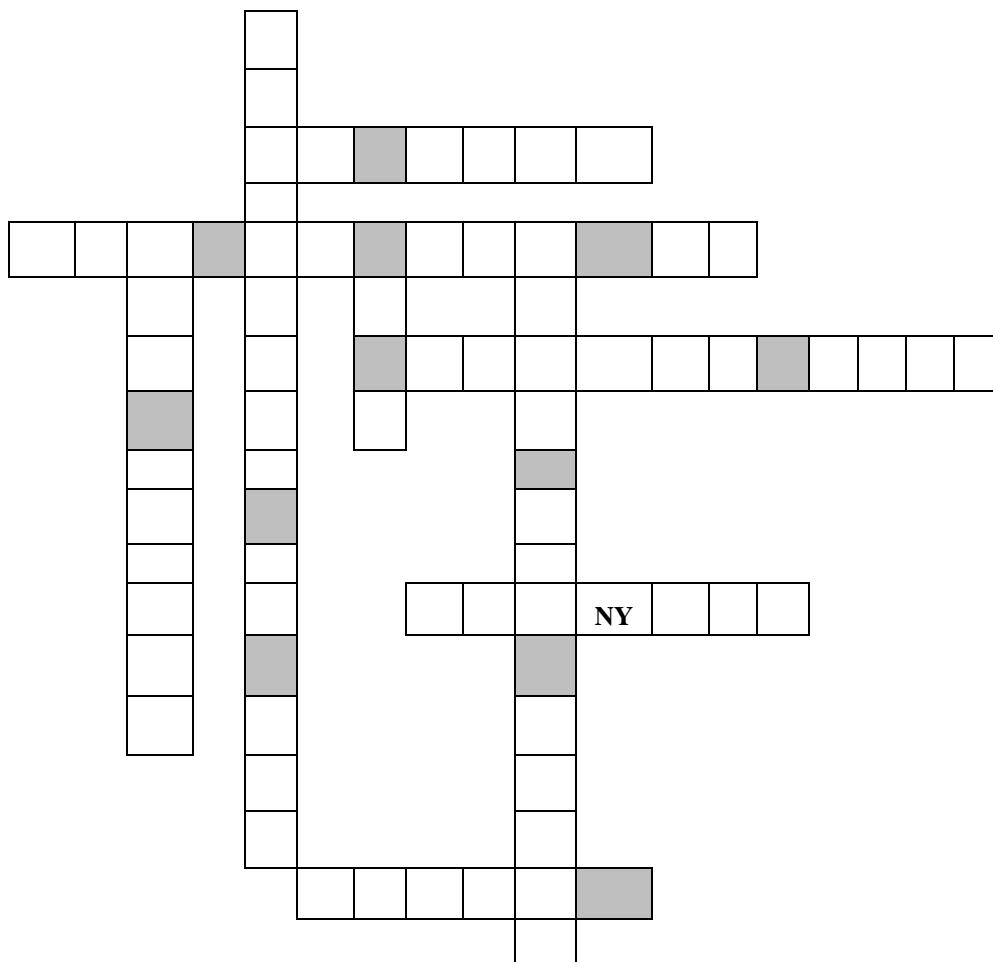
A nagyhét jeles napja nagypéntek, amelyhez sokféle kapcsolódott szertartásos tisztálkodási szokás. A nagypénteki víznek **betegségelhárító**, tisztító, termékenységvarázsló erőt tulajdonítottak. Úgy vélték, aki ezen a napon **napfelkelte** előtt megfürdik, azon nem fog a betegség.

A csépai hiedelem szerint **szóttalan víznek** kellett lennie, vagyis sem jövet, sem közben nem volt szabad megszólalni. Turán a lányok **üvegben** vitték haza a folyóról vizet, ugyancsak szóttalanul, abban a hitben, hogyha ebben mosakszanak, szépek lesznek. Ilyen vízben a gazda vagy gazdasszony megforgatja a sonkát, szalonnát, hogy ne essen bele a féreg.

A Tápió menti falvakban a lányok, asszonyok hajnali mosdása a patakban a **szépségvarázslást** célozta. A nagypénteki hajnali vizet aranyos víznek, **aranyvíznek** nevezték.

A Tiszára járó lányok az egykori Szegeden a **mosdás** után a füzek alatt fésülködtek, hogy a hajuk hosszú legyen.

A nagypénteki **jószágfürösztés** is sokféle volt ismert, hasonlóan egészségvarázsló célzattal. A Hortobágy vidékén elsősorban a lovakat fürösztötték. Jászdózsán a **teheneket** itatni vitték a Tarna folyóhoz.

Megfejtés: _____

27. A húsvéti ünnepkör melyik napjára voltak jellemzőek az alábbi szokások, liturgikus cselekmények? Írd a vonalra a megfelelő nap nevét!

virágvasárnap, nagyszombat, húsvétvasárnap, húsvéthétfő, fehérvasárnap

határkerülés, ételszentelés: _____

komálás, mátkálás: _____

feltámadási körmenet, jézuskeresés: _____

kiszehajtás, villózás: _____

locsolkodás, hímes tojás: _____

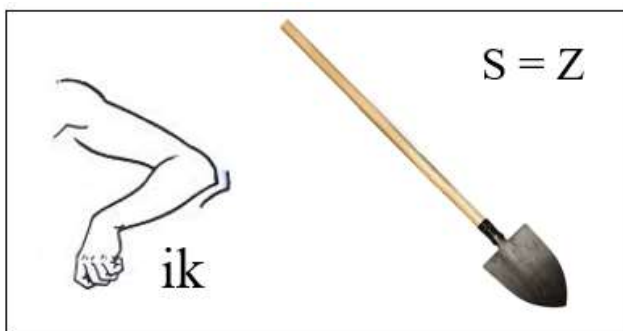
28. Keress utána mi az a pászkaszentelés és mi az a sárgatúró, miből, hogyan készül és hogyan kapcsolódik a pászkaszenteléshez? Írj pár szóban róla!

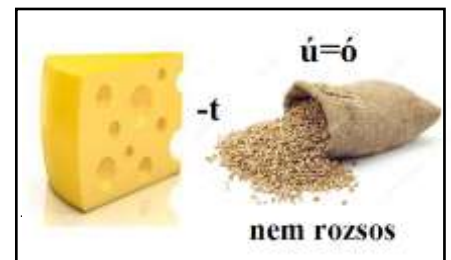
29. Ha kihúzod a betűhálóból az előző szövegbe beillesztett szavakat, a fennmaradó betűkből összeolvashatod egy nagybőjti kapuzó játék dalszövegét. Írd le a vonalakra!

B	B	Ö	J	T	F	O	G	Ó	S	Z	E	R	D	A
F	Ú	J	J	B	Ú	J	J	Z	Z	Ö	L	D	Á	S
A	G	Z	H	A	M	V	A	Z	Á	S	Ö	L	P	Z
R	D	L	E	V	E	L	E	C	R	S	K	E	A	A
S	Z	E	N	T	E	L	T	B	A	R	K	A	P	L
A	N	Y	I	T	V	A	V	A	Z	N	A	Z	A	Ó
N	R	A	N	Y	F	K	A	P	S	U	C	S	A	S
G	K	B	Ú	J	E	J	A	T	Z	O	K	R	A	Z
I	J	T	A	N	J	Y	I	S	E	D	K	I	R	E
Ó	Z	S	Á	M	E	K	A	P	R	U	D	A	T	R
H	A	D	D	K	E	H	I	E	D	E	L	E	M	D
R	Ü	L	J	E	M	V	Á	R	A	A	D	A	T	A
C	S	O	N	K	A	C	S	Ü	T	Ö	R	T	Ö	K

30. A böjti leányjátékok egyik jellegzetes változata volt a kanyargós vonulás kisebb lányok körül. A másik változat nevét az alábbi képrejtvény mutatja. Írd a vonalra a megfejtést és pár mondatban fejtsd ki, hogyan és miért zajlott ez! Mi volt ennek a szerepe és jelentősége!

31. Nagyböjti játékok
Mely nagyböjti játékok, játékos szokások nevét rejtí az alábbi két képrejtvény?

Nagypénteki szertartásos tisztálkodás

Fejtsd ki egy-egy mondattal, hogy mit jelentek a nagypénteki tisztálkodáshoz kapcsolódó alábbi kifejezések:

szótalán víz:

fűzek alatti fészülködés:

jószágfürösztés:

32.

A palóc vidék elterjedt nagyböjti játékát két csapatban játszották: egyik az ütő, a **m**ásik a kapó csapat. Mindenkinek volt egy ütőfája, és a játékhoz faragtak egy ököl nagyságú **f**agolyót is. Egy **v**onal mögött sorakoztak fel az ütő **c**sapat tagjai. A kapó csapat tagjai szétszórtan a másik oldalon helyezkedtek el. A feldobott fagolyót megd**o**bták az ütőfával. Az számított jó ütésnek, ha a golyó messzire elrepült, az ütőfa viszont kö**z**el esett le. Sikeres ütés után az ütő játékos már szaladt is a botj**á**ért, hogy visszaszerezze. Közben a kapók igyekeztek elfogni a golyót **é**s visszagurítani az ütővonalon túlra.

Olvasd össze a szöveg megvastagított betűit! Megtudhatod, hogyan nevezték ezt a játékot.

33. Virágvasárnap

Pest megyében és Magyarország északi megyéiben virágvasárnaphoz két jellegzetes leányszokás kapcsolódott. Az egyiknek a tél kihajtása, a másikkak a tavasz behozatala volt a célja.

Ha megfejted az alábbi képrejtvényeket, megtudod, hogyan nevezik ezt a két szokást.

